

Subject Area
Social ServiceYear: 2022
Vol: 8 Issue: 104
PP: 3785-3798Arrival
23 September 2022
Published

30 November 2022

Article ID Number

65908

Article Serial Number

19

Doi Number

<http://dx.doi.org/10.26449/ssj.65908>**How to Cite This Article**

Arı, F. (2022). "Çağdaş Göç Kuramları ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişki Üzerine Bir Değerlendirme" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:8, Issue:104; pp:3785-3798.

Social Sciences Studies
Journal is licensed under a
Creative Commons
Attribution-NonCommercial
4.0 International License.**Çağdaş Göç Kuramları ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişki Üzerine Bir Değerlendirme¹**

An Evaluation of the Relationship Between Contemporary Theories of Migration and Social Adaptation

Furkan Arı¹ ¹ Dr., Bursa/Türkiye**ÖZET**

Göç, insanoğlunun var olduğu ilk dönemden günümüze kadar devam eden bir kavramdır. Dünya üzerindeki siyasi ve toplumsal gelişmeler göçlerin meydana geliş şekillerini de etkilemektedir. Küreselleşme ile birlikte göçler daha çok uluslararası bir hal almıştır. Uluslararası göçler birçok faktöre bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu faktörler ise çağdaş göç kuramları ile açıklanmaktadır. Çağdaş göç kuramları uluslararası göçlerin sebep ve sonuçlarını açıklamaktadır. Ulus aşırı göçmenlerin hedef ülkeye göç sonrasında uyum sağlaması beklenmektedir. Uluslararası göçler sonucunda göçmenler ekonomik, politik ve sosyokültürel alanlarda uyum sorunlarıyla karşılaşabilmektedir.

Bu çalışmada göç kavramı, çağdaş göç kuramları ve sosyal uyum literatür tarama yöntemi ile açıklanmış olup uluslararası göç sonrasında göçmenlerin hedef ülkelerdeki ekonomik, politik ve sosyokültürel uyum süreçleri çağdaş göç kuramları üzerinden değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Sosyal Uyum, Çağdaş Göç Kuramları**ABSTRACT**

Migration is a concept that continues from the first period of human existence to the present day. Political and social developments in the world also affect the way migration occurs. With globalization, migration has become more international. International migrations take place depending on many factors. These factors are explained by contemporary migration theories. Contemporary migration theories explain the causes and consequences of international migration. Transnational migrants are expected to adapt after migration to the destination country. As a result of international migration, immigrants may encounter adaptation problems in economic, political and socio-cultural fields.

In this study, the concept of migration is explained with contemporary migration theories and social adaptation literature review method, and the economic, political and sociocultural adaptation processes of immigrants in destination countries after international migration are evaluated through contemporary migration theories.

Key words: Migration, Social Adaptation, Contemporary Migration Theories**1. GİRİŞ**

Göç kavramı insanlığın hayat serüveninde her zaman var olmuştur. Hızla değişen dünya koşulları ve insanlığın ihtiyaçları göçlerin de farklı şekil almasına yol açmıştır. İnsanlığın ilk dönemlerinde göçler daha çok zorunlu olarak gerçekleşirken günümüzde ise göçlerin birçok faktörden etkilendiği görülmektedir (Akıncı vd.,2015:61).

Küreselleşmenin arttığı 21.yy dünyasında insan hareketliliği de hızlanmaktadır. Bireyler daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak için göç etmeye daha istekli bir durumdadır. Küreselleşme, dünyanın bir kesiminde büyük zenginlik ve imkânların oluşmasını sağlarken bir kesiminde ise büyük maddi imkânsızlıklara yol açmaktadır. Dünya üzerinde oluşan bu dengesiz dağılım uluslararası göçlerin hızlanmasına yol açmaktadır. Yaşanan ülkenin politik uygulamaları da göçler için büyük bir motivasyon kaynağı olmaktadır (Topçu,2019:58). Küreselleşme çağından önce göçler daha çok itici-çekici faktörlerin etkisiyle daha kısa mesafeler üzerinde (Lee,1966:50) gerçekleşmiştir. Günümüzde ise küreselleşmenin etkisiyle göçler, uluslararası boyut kazanarak ekonomik temelli işgücü göçleri olarak devam etmektedir. Ekonomik temelli gerçekleşen bu göçler uluslararası boyutta meydana geldiklerinden dolayı birçok değişkeni de barındırmaktadır. Göçün gerçekleşmesine sebep olan etkenlerin yanında göç edilen ülke, göç edilen mesafe, göçmenlerin motivasyonu ve göç sonrası göçmenlerin uyumları gibi değişkenler uluslararası boyutta gerçekleşen göçlerin karmaşık yapısını oluşturmaktadır (Ela Özcan,2016:195).

Uluslararası göçlerin meydana gelmesinde etkili olan birçok faktör göç kuramları ile açıklanmaktadır. Ekonomik, kültürel ve siyasi faktörler üzerinden değerlendirilen göç kuramları uluslararası göçün nedenleri ve sonuçlarına da odaklanmaktadır. Ülkelerin sahip olduğu iş olanakları, ülkeler arası kültürel yakınlık ve siyasi ilişkiler, ülkelerin uyguladığı göç politikaları, göçmenlerin hedef ülkedeki sosyal sermayeleri göç kuramlarının üzerinden değerlendirilmektedir.

¹ Bu çalışma Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalında, Haziran 2022'de tamamlanan "Ahıska Türklerinin Göç Sonrası Uyumlarının Sosyal Hizmet Bağlamında İncelenmesi: Bursa-Gürsu İlçesi Örneği" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Göçmenlerin uluslararası göçler sonrasında hedef ülkelerdeki sosyal uyum süreçleri göç kuramlarının anlaşılmasına bağlıdır. Hedef ülkelerin iş olanakları, işgücüne olan talepleri ve hedef ülke ile kaynak ülke arasındaki sosyo-kültürel ilişkiler göçmenlerin sosyal uyumuna etki etmektedir. Uluslararası göçler, çağdaş göç kuramları ile yakından ilgilidir. Uluslararası göçmenlerin sosyal uyumları ile göçlerin meydana gelme sebepleri çağdaş göç kuramlarının çalışma alanını oluşturmaktadır.

Uluslararası göçler, birçok sosyal uyum sorununu da beraberinde getirmektedir. Ülkeler arası göç eden göçmenler hedef ülkelerde ekonomik, politik ve sosyo-kültürel uyum sorunları ile karşılaşmaktadır. Özellikle hedef ülkede konuşulan dil, iş piyasasına erişim ve yerel halkın göçmenlere yönelik tutumları göçmenlerin sosyal uyumlarına etki eden önemli faktörlerin başında gelmektedir. Çağdaş göç kuramları hedef ülkelerdeki iş piyasasına erişim, kaynak ülke ile hedef ülke arasındaki siyasi ve kültürel ilişkiler, kaynak ülke ile hedef ülkenin sosyo-kültürel benzerlikleri, hedef ülkelerdeki göçmenlerin varlığı, hedef ülkelerin göçmenlere yönelik kurumsal hizmetleri üzerinden açıklanmaktadır. Çağdaş göç kuramlarının odaklandığı bu faktörlerin hedef ülkelerdeki varlığı uluslararası göçmenlerin göç sonrasında sosyal uyumlarını kolaylaştırmaktadır.

2. GÖÇ VE GÖÇ KURAMLARI

2.1. Göç

Göç olgusu tarihin her döneminde sebepleri, gerçekleşme şekilleri ve ortaya çıkan sonuçları üzerinden sürekli değişime uğrayarak ve toplumları etkileyerek varlığını korumuştur. Göç tanımları, insanlığın geçirmiş olduğu ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerden de etkilenerek göç nedenlerine ve gerçekleşme yapılarına göre oluşturulmuştur. Göçün karmaşık ve katmanlı bir yapısının olması (Köşk ve Özbek, 2017:248) göç tanımlarını farklılaştırmaktadır.

Göç, göç edilecek yerin uzaklığına veya yakınlığına, engellerine ve zorluklarına bakılmaksızın kişinin ikamet ettiği ve yaşadığı mekânını geçici veya kalıcı olarak değiştirmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Lee, 1965:49). Castles ve Miller (2008:29), göçü “göç veren ve göç alan üzerinde toplumsal değişimlere sebep olan kolektif bir eylem” olarak tanımlamaktadır. Genel tanımıyla ise göç, mültecilerin, ekonomik göçmenlerin, yerinden edilmiş insanların, aile birleşimi için hareket eden kişilerin bir devlet içerisinde ya da ülkeler arası sınırları geçerek süresi, yapısı ve nedeni önemsizmeden gerçekleştirilen nüfus hareketleridir (IOM, 2013:35).

Göçün oluşum şekli ve nedenleri üzerinden geliştirilen göç tanımları çeşitlilik göstermektedir. Kişilerin hayat şartlarını ve standartlarını yükseltmek için göç etmesi göçün en temel nedenlerindedir. Zorunlu haller haricinde hayat şartları ve standartlarını yükseltmek için kişileri göç etmeye yönlendiren etken daha çok ekonomik ihtiyaçlardır (Köşk ve Özbek, 2017:251).

Göç, sadece günümüzde görülen bir olgu değildir. İnsanlık tarihi ile birlikte var olmuş ve insanlığın hayatta kalabilmesi için sürekli hareket halinde olmasını gerektiren bir olgu olarak varlığını sürdürmektedir. İnsanların çatışma, savaş, kuraklık gibi olağanüstü durumlarla birlikte hayatını devam ettirebilmesi için yiyecek temin etmesi ve iyi bir hayat umudu da göçün günümüzde hala güncelliğini devam ettirmesini sağlamaktadır (Çağlar, 2018:28).

Göçler, insanların daha iyi hayat standartlarına sahip olmak için gerçekleştirdiği nüfus hareketleri olmasının yanında Castels ve Miller’a (2008) göre göçler günümüzde ekonomik değişimler, siyasi sorunlar ve şiddetli çatışmalardan etkilenerek meydana gelmektedir. Göç hareketlerinin meydana gelmesinde farklılıklar olmasının yanında bazı genel eğilimler de mevcuttur. Ülkeler arasındaki etkileşim ve dolaşım arttıkça göç hareketleri küreselleşmektedir. Göç hareketleri, dünyanın her ülkesinde gerçekleşmektedir. Küreselleşme ile birlikte uluslararası göç hareketleri hızlanmasına rağmen devletlerin göç politikalarıyla yavaşlatılabilmekte veya önlenmektedir. Ülkelerin farklı ekonomik ve sosyal yapılarından dolayı göç hareketleri de (işgücü göçü, sığınmacı göçü) gibi farklılaşma eğilimindedir. Ayrıca ülkelerde meydana gelen iç karışıklıklar ile dünyanın çeşitli bölgelerinde meydana gelen siyasi krizlerden dolayı göç hareketleri de siyasallaşmaktadır (Castels ve Miller, 2008: 12-14).

2.2. Göç Kuramları

Dünya üzerinde gerçekleşen siyasi ve ekonomik gelişmeler göçün nedenlerini etkilediği gibi göç kuramlarının da şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Siyasi ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak göç kuramları Geleneksel Göç Kuramları ve Çağdaş Göç Kuramları şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Geleneksel Göç Kuramları, Sanayi Devrimi ve sonrasında meydana gelen olgularla açıklanırken Çağdaş Göç Kuramları ise küreselleşmenin etkisiyle şekillenmiştir. Göç Kuramları başlığı altında makalenin odak noktası olan Çağdaş Göç Kuramları ele alınacak olup bu göç kuramlarına açıklamalar getirilecektir.

2.2.1. Çağdaş Göç Kuramları

Küreselleşme ile birlikte uzun mesafeler arasında meydana gelen göç hareketleri daha karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Göç hareketleri göçün oluşum nedenleri, göçün başladığı ve bittiği ülke, göçün devamlılığı, göçmenlerin göç sonrası uyumları, göçmenlerin işgücü olarak görülmesi gibi kavramlar çağdaş göç kuramları ile açıklanmaktadır. Çağdaş göç kuramları, küreselleşmenin ülkelerin ekonomik ve toplumsal yapılarında oluşturduğu uluslararası değişimlere vurgu yapmaktadır. Çağdaş göç kuramları göçün küresel bir olgu olduğundan yola çıkarak günümüzde meydana gelen göç hareketlerinin daha çok uluslararası göçler ile gerçekleştiği üzerinde durmaktadır (Ela Özcan, 2016:194-195).

2.2.1.1. Neoklasik Göç Kuramları

Neoklasik kuram mikro ve makro olarak iki bakış açısı altından göçü değerlendiren ilk çağdaş göç kuramıdır. Neoklasik kuram göçün piyasada işgücüne yönelik talebin artması sonucu ücretlerde meydana gelen dalgalanmalardan dolayı oluştuğunu belirtmektedir. Bu kuram ilk olarak Lewis, Todaro ve Haris gibi sosyal bilimciler tarafından ekonomik kalkınma sürecinin göç sürecine olan etkisini araştırmak amacıyla kullanılmıştır (Ela Özcan, 2016:195).

Neoklasik ekonominin makro göç kuramına göre göçler, işgücü arzının ve işgücüne olan talebin coğrafi olarak farklı dağılım göstermesinden kaynaklanmaktadır. İşgücü arzının fazla olduğu ülkelerde işgücüne ödenen ücretler daha düşükken işgücü arzının az fakat iş fırsatlarının yoğun olduğu ülkelere ise işgücü ücretleri daha yüksektir. İstihdam imkânlarının az olup işgücü sayısının fazla olduğu ülkelerdeki bireyler işgücü arzının az olmasından dolayı işgücüne ödenen ücretlerin yüksek olduğu ülkelere göç etmektedir. Oluşan bu nüfus hareketleri sonrasında işgücü arzının fazla olduğu ülkelere işgücü sayısı azalarak işgücüne ödenen ücretlerde artış yaşanmaktadır fakat diğer yandan istihdam imkânlarının yoğun olduğu ve bu istihdam imkânlarına başka ülkelere gelen yoğun işgücü talebinden dolayı ücretlerde düşüş yaşanmaktadır. Bu şekilde işgücü arzının yoğun ve az olduğu ülkeler arasında bir denge meydana gelmektedir. Neoklasik ekonominin makro göç kuramında özetle ülkeler arasında meydana gelen göçün altında yatan temel sebepler ülkelerin işgücüne yönelik ücret politikalarının farklı olması ve iş fırsatlarının değişkenliği olarak gösterilmektedir (Güllüpinar, 2012:57-58).

İşgücünün yoğun olduğu ülkelere işgücünün az olduğu ülkelere göç hareketleri gibi sermayenin yoğun olduğu ülkelere sermayenin az olduğu ülkelere sermaye hareketleri olmaktadır. Sermayenin az olduğu ülkelere sermaye yatırım akışları gerçekleşerek yeni iş fırsatları oluşmaktadır. Sermaye yatırımları ile oluşan yeni iş fırsatlarına doğru beşerî sermaye akışı ve hareketlilikleri yoğunlaşmaktadır. Yüksek bilgi ve tecrübeye sahip yetişmiş işgücü ise bu sermaye akışını takip edip beşerî sermayenin az olduğu ülkelere göç ederek bilgi ve tecrübeleri ölçüsünde yüksek maddi kazançla sahip olmak için çalışır. Ülkeler arasında meydana gelen göçün en önemli sebebi işgücü piyasasıdır. Ülkeler arasındaki göçlerin önlenmesi için devletlerin işgücü piyasasına yönelik düzenlemeler yapmaları gerekmektedir (Massey vd., 2004:13-14).

Neoklasik ekonominin mikro göç kuramına göre daha çok kâr veya gelir elde etmek isteyen bireyler tarafından göç başlatılmaktadır. Bu kuramda göçü belirleyen en etkili faktör bireydir. Bireyler göç etmeden önce daha fazla gelir elde etmeyi amaçlamanın yanında göç sırasında ve sonrasında masraflar ile yeni bir dil öğrenme ve gidilen ülkeye uyum sağlamak için yapılacak olan masrafları karşılamayı da göz önünde bulundurmaya zorlandıkları. Bundan dolayı da bireyler göç sırası ve sonrasında masraflarından daha fazlasını kazanabilecekleri ülkelere göç etmeyi tercih etmektedirler. Kaçak yollarla göç edecek olan göçmenler göç girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanması halinde göç etmeye çalıştıkları ülke tarafından kendilerine uygulanacak olan yaptırımları (hapis cezası, sınır dışı etme gibi) da göze almaktadır (Güllüpinar, 2012:59-60).

Neoklasik ekonominin mikro göç kuramında, göç edilen ülkedeki imkânlar göç edecek olan bireylere cazip geliyorsa, göçün maliyetleri ve göç sonrasında yaşanacak olan sorunlar göç edecek bireyler tarafından olumsuz olarak görülmemektedir. Göç alan ve göç veren ülkeler arasındaki kazanç farkları dengelenirse veya göç veren ülkede kazançlar göç alan ülkeye göre daha da yükseltirse ülkeler arasındaki göç ortadan kalkabilir. Devlet, ülkeler arasındaki göçü engelleyebilmek için göç veren ülkelere yönelik daha yapıcı politikalar (istihdamı arttırmak, işgücü ücretlerini iyileştirmek) geliştirirken yoğun göç alan ülkelere ise daha sert tedbirler (işsizliği arttırmak, vatandaşlık sınırlamaları) alarak göçü kontrol altına alabilmektedir (Massey vd., 2004:16).

2.2.1.2. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

İkiye bölünmüş emek piyasası kuramı, gelişmiş endüstri toplumlarının işgücüne olan yoğun talebinden dolayı uluslararası göçün gerçekleştiğini savunmaktadır. Uluslararası göçe gelişmiş endüstri toplumlarının sürekli ihtiyaç duyduğu işgücünün neden olduğunu belirten Piero, ikiye bölünmüş emek piyasası kuramını geliştirmiştir. Piero'ya göre uluslararası göç, itme çekme faktörleriyle açıklanmaktadır. Göç alan ülkelerin yabancı iş gücüne olan ihtiyacı

(çekme faktörü), göç veren ülkelerdeki ucuz işgücü piyasası ve işsizliğe (itme faktörü) göre uluslararası göçün gerçekleşmesinde daha etkili faktördür. Gelişmiş endüstri toplumlarının işgücüne sürekli olan ihtiyaçları yapısal enflasyon, motivasyon sorunları, ekonomik düalizm ve emek arzının demografisi gibi dört ana unsurdan kaynaklanmaktadır (Massey vd., 2004:20).

Yapısal enflasyon; işyerinde bulunan en alt düzeydeki niteliksiz iş gücüne yönelik fiyat artışının diğer basamaklardaki işgücünün de fiyat artışını etkileyeceğini ve dengenin bozulacağını varsaymaktadır. Örneğin, bir fabrikada üretim bandında çalışan niteliksiz bir işçiye yapılan fiyat artışından sonra üretim bandı sorumlusu da niteliksiz işçi ile aynı ücret üzerinden çalışmayı reddederek ücretinde artış talep eder. Bu ücret artışı talepleri bir işyerindeki tüm işçilere yönelik orantılı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu yüzden işverenler yerli işgücüne yönelik fiyat artışına gitmek yerine daha ucuza çalışacak göçmen işçileri göçe teşvik etmektedir. Motivasyon sorunları; bireyler çalıştıkları işleri sadece gelir kapısı olarak değil toplumsal statülerini koruyan bir araç olarak da görmektedir. Bir sektörde en alt basamakta çalışan niteliksiz işçiler ise işlerinde yükselme şanslarının olmadığını bildiklerinden dolayı çalıştıkları işi statü olarak değil gelir kapısı olarak kabullenmek durumundadır. Özellikle göçmenler göç ettikleri ülkelerde niteliksiz işgücü olarak en alt basamaktaki işleri yapmaya gönüllüdürler. Göç eden göçmenlerin gittikleri ülkelerde statü kazanmak gibi bir çabaları yoktur. Göçmen işçiler sadece daha fazla döviz kazanarak kendi ülkelerine göndermeyi amaçlamaktadırlar. Göçmen işçiler için yurtdışından kendi ülkelerine yüklü miktarda döviz göndermeleri kendileri için daha statülü bir durumdur. Ekonomik düalizm, sermaye ve işgücü gelişmiş endüstri toplumlarında işgücü piyasalarının ikiye ayrılmasına neden olan ekonominin önemli birer unsurudur. Sermaye, üretimde sürekli işlemek durumundadır ve ekonominin dışına itilemez. İşgücü ise belirli dönemlerde talep olmadığında ekonominin dışına itilerek âtıl kalabilir. Sermaye yoğun birincil sektör olarak bilinen sektörlerde daha çok yetişmiş ve nitelikli işgücü çalışmaktadır. Bu işgücünün yatırım maliyetleri fazla olduğu için işgücü piyasalarının dışına itilmeleri zordur. Bu işgücünün işgücü piyasalarından atılmaları işverene büyük maliyetlere neden olmaktadır. Diğer yandan ikincil sektör olarak bilinen emek yoğun sektörlerde daha eğitimsiz ve niteliksiz işgücü istihdam edildiği için işler kötüleştiğinde işveren zarar edeceğinden dolayı ilk olarak ikincil sektörde çalışan işçiler işgücü piyasalarından atılır. İkincil sektör çalışanlarının işverene maliyeti daha az olduğu için gözden çıkarılmaları kolaydır. Birincil sektörlerdeki imkânların daha iyi olması yerel işçilerin birincil sektöre olan talebini arttırarak ikincil sektöre yönelik talebi azaltmaktadır. İkincil sektörde boş kalan işgücü ise göçmenler ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Emek arzının demografisi unsurunda ise işgücü piyasasında en çok devinim gösteren kesim kadınlar ve gençlerdir. Kadın ve gençler, işgücü piyasalarında daha esnek olduklarından dolayı çalıştıkları işleri bir sosyal statü olarak kabul etmemektedir. Bu durumda da iş, bu kesim için sadece bir ek gelir olmaktadır ve hayatlarının diğer alanlarında sosyal statülerinin önüne bu işler geçmemektedir. Kadın ve gençler, işi ek gelir olarak gördüklerinden dolayı sürekliliği daha az, düşük ücretli ve şartları iyi olmayan işleri kabul etmektedirler. Değişen şartlarla birlikte özellikle gelişmiş endüstriyel toplumlarda kadınlar ve gençlerin de daha kariyerli ve geliri yüksek işlere odaklanmasından dolayı işgücü piyasasına katılan kadın ve gençlerin sayısında düşüşler yaşanmaktadır. İkincil sektöre yönelik ülkeler içerisinde azalan işgücü taleplerinden dolayı ikincil sektör ihtiyaç duyulan işgücünü göçmenlerden sağlamaktadır (Massey vd., 2004:20-23).

İkiye bölünmüş emek piyasası kuramında, uluslararası işgücü göçü işverenlerin talebi üzerinden gerçekleşmektedir. Devletler, işverenler tarafından gelen bu işgücü talebini düzenleyerek işgücü göçünü kontrollü olarak gerçekleştirmektedir. Göç alan ülkelerde ikincil sektörlerde düşük ücretlerle çalışan işgücünün, ülkelere göç eden işçilere karşı bir direnç gerçekleştirme iradeleri yoktur. İşveren ve devletler tarafından geliştirilen sistemler yerli işçileri baskı altına almaktadır. İşveren ve devlet tarafından geliştirilen sistemler, göçmen işçilerin arzının yoğun olmasından dolayı işgücü ücretlerinin azalmasına yönelik tedbirler almamaktadır. Devletler, işgücü piyasasına yönelik politikalar geliştirerek uluslararası işgücü göçünü engellemeyi amaçlamazlar. Göçmenler, gelişmiş endüstriyel toplumlarda tüm sektörlerin işgücü açığını kapatmaktadır (Massey vd., 2004:24).

2.2.1.3. Dünya Sistemi (Merkez Çevre) Kuramı

Merkez Çevre Kuramı veya Bağımlılık Okulu olarak da isimlendirilen bu göç kuramı Immanuel Wallerstein, Samir Amin, Andre Gunder Frank gibi birçok düşünürün katkıları ile oluşturulmuştur. Kuram, dünyayı merkez ve çevre olarak açıklayarak dünya üzerinde ekonominin işleyebilmesi için bu merkez ve çevrenin birbirine bağımlı olması gerektiği üzerinde durmaktadır. Merkez ve çevre arasındaki etkileşim ile birlikte kapitalist sistemler ortaya çıkarak modern ekonominin temelleri oluşmuştur. Merkez ve çevre sistemi, sömürgecilik döneminde ortaya çıkan sömürge devletler (merkez) ve sömürülen-kolonyal devletler (çevre) arasındaki ekonomik, kültürel ve siyasi etkileşimler sonucunda ortaya çıkmıştır. Merkez ve çevre kuramı, modern ekonomik sistemlerde kapitalizm ve ulus devletler arasındaki etkileşim üzerinden açıklanmaktadır (Çağlayan, 2006:79).

Dünya sistemi kuramı, kapitalist ülkeler ile kapitalist olmayan ülkelerin ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri için birbirleriyle etkileşim halinde olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kurama göre,

kapitalist merkez ülkelerin kapitalist olmayan çevre ülkelere yönelik ekonomik faaliyetlerini yoğunlaştırdığında çevre ülkelerde uluslararası göç hareketleri başlamaktadır. Merkez ve çevre ülkeler arasındaki bağımlılık ile birlikte merkez ülkeler ucuz işgücü ve hammadde temini, üretimi yapılan ürünlerin piyasaya sunulması gibi gereksinimlerini çevre ülkelere karşılamaya yönelmektedir. Çevre ülkeler ise ekonomik gelişmişliklerini sağlayarak refah düzeylerini arttırmak amacıyla merkez ülkelerle ekonomik faaliyetlere yönelmektedir (Ela Özcan, 2016:20).

Dünya sistemi kuramına göre, 18.yüzyılın başlamasıyla birlikte Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerden kapitalist ekonomik sistem dünyanın çeşitli yerlerine dağılmıştır. Merkezden çevreye doğru devam eden ekonomik hareketler ile birlikte dünyanın büyük bir bölümü kapitalist ekonomik sistemlere eklenmiştir. Çevre ülkelerin sahip olduğu toprak, hammadde, iş gücü ve piyasalar merkez ülkeler tarafından kontrol altına alınmıştır. Çevre ülkelerdeki küçük üreticiler sahip olduğu mülklerini kaybederek fakirleşmiştir. Fakirlikten kurtulmak için ise bu küçük üreticiler göç etmek zorunda kalmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde nüfusun büyük çoğunluğu tarımla uğraşmaktayken merkez ülkeler tarafından kontrol altına alınan tarımsal faaliyetler sonrasında tarım alanlarını kaybeden çiftçiler gelişmiş ülkelerin ucuz işgücünü karşılamak için göçmen işçi olmuşlardır. 20.yüzyıl ile birlikte ise çokuluslu şirketler ve yabancı yatırımcılar tarafından yeni sömürgeci rejimler ortaya çıkararak küreselleşmeyi hızlandırmıştır. Küreselleşme ile birlikte merkez ülkeler, çevre ülkelerdeki tarımsal faaliyetleri engelleyerek kendi sanayi yatırımlarına ucuz işgücü temin edebilmek için iç ve dış göçü özendirmiştir. Küreselleşme ile birlikte ABD ve Batı Avrupa'nın önemli büyük şehirleri özellikle yüksek donanıma sahip iş gücüne yoğun ihtiyaç duyarken yine bu şehirlerde ikincil sektörlerde yaşanan niteliksiz işgücü kaybı da niteliksiz göçmen işçiler ile karşılanmaya çalışmaktadır. Merkez ülkeler tarafından kısıtlayıcı politikalar geliştirilmediğinde çevre ülkelerden uluslararası göç yoğun bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Merkez ülkelerden işgücü talebi bir kez başladığı zaman göçün önüne geçmek imkânsızlaşır (Toksöz, 2006:19).

Dünya sistemi kuramı, uluslararası göçün merkez ve çevre ülkelerin farklı istihdam oranlarından ve ücret dağılımlarının aksine küresel ekonomik sistemler ve piyasalardan dolayı meydana geldiğini savunmaktadır. Uluslararası göç, tarihsel bağlamda sömürge devlet ve sömürülen devlet ilişkisine sahip devletler arasında gerçekleşmektedir. Sömürge ve sömürülen devletler arasında tarihsel süreç içerisinde oluşan kültürel, siyasal, dinsel ortak unsurlar modern dönemlerde küresel piyasaların oluşmasına imkân vermiştir. Yine bu ortak unsurlar sayesinde bu ülkeler arasındaki uluslararası göç hareketleri daha kolay gerçekleşmektedir (Massey vd., 2004:27-28).

2.2.1.4. Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramı, ekonomik ve siyasi temeller üzerinden iki veya daha çok ülkenin birbirleri arasında gerçekleşen göçmen hareketliliğini uluslararası ilişkiler açısından açıklayan bir kuramdır. Bu ülkeler arasında göç, sistemli ve ilişkisel olarak gerçekleşmektedir. Göç hareketlilikleri, iki yakın ülke arasında veya daha uzak mesafeli ülkeler arasında olabilmektedir. ABD ve Meksika arasında gerçekleşen göç hareketleri yakın coğrafyalardaki göç ilişkilerini açıklarken Fransa ve Batı Afrika ülkeleri arasında gerçekleşen göç hareketleri ise uzak coğrafyalarda oluşan göç ilişkilerini açıklayan iki önemli örnektir (Çağlayan, 2006:82).

Göç sistemlerinin oluşmasında göç alan ve göç veren iki ülke arasındaki mesafeden daha çok bu iki ülke arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkiler göçün gerçekleşmesinde belirleyici faktördür. Göç hareketlilikleri iki ülke arasındaki yakınlık ile artmadığı gibi uzaklık ile de azalmamaktadır. Göç sistemleri kuramına göre, göç alan ve göç veren iki ülke arasında göçün gerçekleşmesi için mikro ve makro ilişkilerin olması gerekmektedir. İki ülke arasında göç hareketleri başlamadan önce tarihsel, ekonomik, siyasal ve sosyal ilişkiler kurulmuş ise göç daha kolay gerçekleşmektedir. Göç hareketleri öncesinde kurulan bu ilişkiler daha çok sömürgecilik ilişkileri, ticaret ilişkileri, kültürel bağlar ve askerî baskılardır (Güllüpinar, 2012:77). Bu ilişkiler bağlamında ABD ve Meksika arasında gerçekleşen göçler daha çok kültürel bağlar ile açıklanmaktadır. Kore ve Vietnam'dan ABD'ye olan göçlerin ise kökeninde ABD'nin tarihî süreç içerisinde Kore ve Vietnam'a yönelik askerî yaptırımları yer almaktadır. Hindistan ve Pakistan'dan İngiltere'ye, Cezayir'den Fransa'ya, Surinam'dan ise Hollanda'ya doğru meydana gelen göç hareketlerinin temel sebebi İngiltere, Fransa ve Hollanda'nın kurmuş oldukları sömürgeci ilişkilerdir. 1960 ve 1970'lerde Almanya'nın Türkiye'den işgücü talep etmesi de iki ülke arasında tarihsel süreç içerisinde kurulmuş olan ilişkiler ile açıklanabilir (Castles ve Miller, 2008:36).

Göç hareketinin gerçekleşmesi için göç alan ve göç veren ülkeler arasında makro ve mikro yapıların olması gerekmektedir. Makro ve mikro yapıların arasındaki etkileşim göçün gerçekleşmesine sebep olmaktadır. Makro yapılar daha kurumsal unsurlar olan göç edilen ülkelerdeki kanunları, ekonomi ve politikaları, diğer devletlerle ilişkiler iken mikro yapılar ise daha çok göç eden bireylerin sahip oldukları enformel ağlar ve sosyal sermayeleridir (Castles ve Miller, 2008:37).

Göç sistemleri kuramı, ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkilere dayandığından dolayı göçün gerçekleşmesinde mesafe faktörü ikinci planda kalmaktadır. Göç alan ve göç veren ülkeler arasında yaşanabilecek ekonomik ve siyasi krizler veya bu şartların değişmesiyle göç sistemleri farklılaşmaktadır. Göç veren ülkeler birden fazla göç sistemine dahil olabilmektedir (Massey vd., 2004:34). Uluslararası göç, daha çok makro faktörler tarafından belirlendiği için göç sistemleri kuramında göçmenler aktif karar verici durumunda değildir.

2.2.1.5. Göçmen İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Göçmen ilişkiler ağı kuramı, göçmenlerin kendi ülkeleri ve göç ettikleri ülkelerin ortak kökenine sahip göçmenler veya göçmen olmayanlar ile kurdukları soydaşlık ve arkadaşlık bağlarına sahip kişisel ilişkilerden oluşan bağlantılar olarak açıklanmaktadır. Göçmenlerin geliştirdiği bu kişisel ilişkilere dayanan bağlantılar göç sonrası yaşanan zorlukların aşılmasına yardımcı olan sosyal sermayelerdir. Göçmen ilişkileri ağ kuramına göre göçmenlerin kurmuş oldukları bu bağlantılar zamanla güçlenerek göç hareketleri üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. Uluslararası göçlerde göçmenler göç edilen ülkeye ilk defa gittiklerinden dolayı kişisel bağlantılara sahip değildir. Bu durumda göçmenlerin göç maliyetlerini arttırmaktadır. Aynı ülkelerden göç etmiş olan göçmenleri takip eden ardıl göçmenler ise kişisel bağlantılara ve ortak kökene sahip olma şansı yakaladıklarından dolayı göç maliyetlerini azaltabilmektedir. Kişisel ilişkiler sonucu oluşan bu bağlantılar göç maliyetlerini düşürdüğünden dolayı uluslararası göçler zincirleme göçler olarak dinamik bir şekilde devam etmektedir (Güllüpinar, 2012:73).

Yabancı bir ülkeye daha önceden göç etmiş olan aile bireyleri veya arkadaşlar, göç veren ülkede kalan ve göç etme konusunda kararsız olan diğer aile bireylerinin veya arkadaşlarının göç edilen ülke ile ilgili gerekli bilgileri almak için başvurdukları referans kaynaklarıdır. Bu referans kaynağı olan kişiler göç edilen ülkede kolay iş ve ev bulma konusunda yardımcı olabilecek sosyal sermaye olarak göç edenler tarafından kullanılmaktadır (Şenol Sert, 2012:40).

Birçok göç kuramcısı, göç hareketinin başlamasının ve devamlılığın göç edilecek ülke hakkında bilgiye sahip olma, göçün organize edilmesi, göç edilecek ülkedeki iş imkânları ve uyum politikaları gibi kültürel sermayenin ve bilginin etkili olduğunu savunmaktadır (Castles ve Miller, 2008:37). Enformel ağlar, aile bağları ve kişisel ilişkiler tarafından kurumsallaştırılmış bilgi kaynağı olarak başvuru ve sosyal gruplar içerisinde bireylere yardımcı olabilmek için kullanılan sosyal sermayelerdir (Bourdieu ve Wacquant, 1992:119).

Göçmenler, enformel ağları göç ettikleri ülkelerde uyum sağlamak için kullanılmaktadır. Enformel ve kişisel ağlar, alt kültür oluşturarak göçmenlerin bir yerleşim bölgesinde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Belirli bir yerleşim bölgesinde yoğunlaşan göçmenler ibadethane, dernekler, marketler, kafeler, sağlık ve danışmanlık hizmetleri, diğer günlük hizmetler gibi kendi sosyal ve ekonomik kurumlarını oluşturmaktadır. Göçmenlerin birbirleriyle yoğun etkileşimleri göç edilen ülkeye uyumu zorlaştırmaktadır (Güllüpinar, 2012:74).

Göçmen ilişkiler ağı kuramına göre uluslararası göç ağ bağlantılarının göçmenler tarafından yoğun olarak kullanılmasıyla birlikte artarak devam etmektedir. Ağ bağlantıları göç motivasyonunu artırarak göç kararını kolaylaştırmaktadır. Göçmenler, ağ bağlantılarını kullanarak göç sürecini kolaylaştırmaktadır. Göçmenler arasındaki ağ bağlantıları geliştiğinde göçün önündeki engeller ve göç maliyetlerinin göç üzerindeki etkisi azalmaktadır. Göç ağları kurumsallaştıkça uluslararası göç, yapısal ve bireysel nedenlerden bağımsızlaşmaktadır. Göç ağlarının gelişmesiyle birlikte göç edenlerin sosyo-ekonomik durumlarındaki farklılık ortadan kalkarak göç veren ülkelerde göç edenler toplumun genelini temsil eder düzeye ulaşmaktadır. Göç hareketleri sürekli hale geldiğinde devletler göçü kontrol altına alamaz. Özellikle göç ağları devletlerin kontrolünden bağımsız bir şekilde gelişir ve tüm siyasi rejimlerde göç ağları ortaya çıkabilmektedir (Massey vd., 2004:29-30).

2.2.1.6. Kurumsal Kuram

Kurumsal kuram, uluslararası göç hareketlerinin devinimli yapısına odaklanmaktadır. Kurumsal kuram, uluslararası göçün sadece bireysel nedenlerle gerçekleşmediğini açıklayarak uluslararası göçün meydana gelmesinde birçok faktörün etkili olduğunu kabul eder. Aile üyeleri, arkadaşlar, ekonomik durum, piyasalar, sosyal çevre, kişisel bağlar uluslararası göçün gerçekleşmesini etkileyen unsurlardır. Kurumsal kuram, uluslararası göçü etkileyen bu unsurların haricinde uluslararası göç sürecinde göçmenlere yardımcı olan gönüllü kuruluşların ve kurumlarında uluslararası göçü etkileyen önemli unsurlar olduğunu kabul eder (Şenol Sert, 2012:41).

Gönüllü kuruluşlar ve kurumlar, uluslararası göç ile sermaye zengini ülkelere yönelen göçmenler ve sermaye zengini ülkelerin verdiği kısıtlı sayıdaki göçmen vizesi arasında meydana gelen dengesiz durumu ortadan kaldırmak ve göçmenlerin talebini karşılamak amacıyla sorumluluk almaktadır. Sermaye zengini ülkelerin göçmenlere yönelik vize engellemeleri ve oluşan dengesizliklerle göçmenler sermaye zengini ülkelerin dışında olabildiğince tutulmaktadır. Göçmenlere yönelik vize sınırlandırmaları sonrasında oluşan göç karaborsası özel

kuruluşlar ve kişiler için yüksek kazançlar sağlamaktadır. Göçmenleri mağdur ederek sömüren yasadışı durumlara karşı göçmenlerin haklarını koruyarak sömürülmelerini önlemek için gönüllü kuruluşlar ve kurumlar ortaya çıkmıştır. Gönüllü yardım kuruluşları veya kişiler, göçmenlere yasadışı ücretler karşılığında kaçakçılık, göç edilecek ülkeye taşıma, iş bulmak, sahte belgeler temin etmek ve vize almak, göç edilecek ülkede o ülke vatandaşları ile formalite evlilikler yaptırmak, kalacak yer ve ihtiyaç duyulan farklı hizmetleri sunmaktadır. Gönüllü yardım kuruluşları ise göçmenlere yönelik danışmanlık, sosyal hizmet, barınma, resmî kurumlara yönlendirme gibi konularda yardımcı olmaktadır. Göçmenlere yönelik birçok hizmet sunan bu kuruluşlar göçmenlerin işgücü piyasasına dahil olmasında da yardımcı olmaktadır. Göçmenlerin bu kuruluş ve kişileri tanımasıyla bir sosyal sermaye oluşarak daha sonra gelen göçmenlerin de bu kuruluş ve kişilere yönlendirilmesi sağlanmaktadır. Göçmenlere destek veren bu kuruluşlar uluslararası göçün sürekliliğini sağlamak için uluslararası göçe neden olan faktörleri kurumsallaştırmaktadır. Uluslararası göç hareketleri devletler tarafından kontrol edilemediğinde göç sonrasında göçmenlere yönelik verilecek olan kurumsal hizmetler zorlaşır. Göçmenlere yönelik hizmetler veren kuruluşlar ve kişiler, göç hareketlerini kâr olarak düşündükleri için devletlerin göç hareketlerini engellemelerine yönelik katı göç yasalarına karşı lobi oluşturarak uluslararası göç hareketlerinin karaborsa oluşturmasını amaçlar (Massey vd., 2004:30).

2.2.1.7. Ulus Aşırı Göç Kuramı

Ulus aşırı göç kuramı, göç eden bireylerin göç edilen ülkelerdeki arkadaşları, tanıdıkları ve aileleri ile birlikte kurmuş oldukları sosyal ağlar üzerinden gerçekleştirdikleri iletişim ve göç ile elde ettikleri kaynakların değiş tokuşu olarak tanımlanmaktadır. Ulus aşırı göç kuramına göre, göç eden bireyler kendi ülkeleri ve göç ettikleri ülkenin kültürel değerleri ile yeni bir hayat tarzı oluşturmaktadır. Ulus aşırı göç kuramı, göç eden bireylerin çok kültürlü bir yapı oluşturarak hem kendi ülkeleriyle iletişim halinde olması hem de göç ettikleri ülkelerde toplumsal ve ekonomik ilişkilerini devam ettirdiğine vurgu yapmaktadır (Özmete ve Arslan, 2018:174-175).

Küreselleşme ile birlikte göç hareketlerinin hızlandığı son otuz yıl içerisinde göç daha çok uluslararası şekil olarak gerçekleşmiştir. Uluslararası göçün hızlanması ile göçmenlerin göç ettikleri ülkelerin ve kendi ülkelerinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi yapılarıyla etkileşim halinde olmaları ulus aşırı göç kuramının gelişmesine neden olmuştur. Ulus aşırı göç kuramı, göçmenlerin göç nedenlerinin neler olduğunu açıklamak yerine göç edilen ülkelerdeki sosyal, siyasi ve ekonomik yapılara uyum sağlamak için geliştirilen ilişki ağlarına vurgu yapmaktadır (Ela Özcan, 2016:205).

Castles ve Miller ise ulus aşırı göç kuramını şu şekilde açıklamaktadır:

Küreselleşmenin belirtilerinden biri olan iletişim ve ulaşım teknolojilerinin hızla değişimi, göçmenlerin geldikleri yerlerle yakın ilişkilerini sürdürmesini gittikçe daha da kolaylaştırmaktadır. Bu gelişmeler aynı zamanda, insanların ekonomik, sosyal ya da kültürel bağlarının olduğu birtakım yerler arasında düzenli olarak göç etmelerinde olduğu gibi, tekrarlanan göç hareketlerini ve dolaşımının büyüklüğünü kolaylaştırmaktadır (Castells ve Miller, 2008:40).

3. SOSYAL UYUM VE KAPSAMI

3.1. Uyum

Göçler, fiziksel mekân değişimine sebep olmanın yanında bireylerin toplumsal ve kişisel hayatlarını da köklü bir şekilde değiştirmektedir. Bireyler, göç ettikleri yerlerde uyum sağlayabilmek ve hayatta kalabilmek için toplumsal ve kişisel hayatlarını oluşturan yeni ilişkiler ağı geliştirmek zorundadır (Adıgüzel, 2016:3). Bireylerin yeni bir hayat kurmalarını gerekli kılan göç, göçe karar verme ile başlayan ve göç edilen yeni mekânla birlikte topluma uyum sağlama süreci ile sona eren bir olgudur (Akıncı vd., 2015:67).

Göç olgusu, göç eden bireylerin yeni mekâna ve ortama, sahip oldukları kimlik değerleri ve aidiyet duygularıyla beraber uyum sağlamalarını gerekli kılmaktadır. Göç eden bireylerin kimlik değerleri ve aidiyet duyguları ev sahibi toplumda sergilemeleri gereken toplumsal rollerle uyumalıdır. Göç eden birey ile göç edilen ülkenin toplumu arasındaki uyumun çokluğu, yeniden toplumsallaşma sürecinin sağlıklı ve hızlı bir şekilde gerçekleşmesine zemin hazırlamaktadır (Adıgüzel, 2016:51).

Uyum, “bireyin üyesi olduğu, toplumun toplumsal değer yargılarına göre hareket etmesi, çevresindeki yeniliklere uygun davranışlarda bulunması” olarak tanımlanmaktadır (Kızılcılık ve Erjem, 1994:431). Berry (1997:13,2006:52) uyumu, bireylerin veya grupların göç sonrası meydana gelen çevresel ve toplumsal değişikliklere göre göç ettikleri yerlerde yeniden hayat kurma çabası olarak tanımlarken, Sam (2006:17) ise uyumla ilgili olarak bireylerin göç sonrasındaki duygusal refah ve tatminine vurgu yapmaktadır.

Uyum, göç sonrasında göçmenlerin mücadele etmek zorunda kaldığı en önemli sorunlardandır. Uyum süreci, göçmenlerin göç ettikleri ülkenin toplumu ile kaynaşarak o toplumun bir unsuru haline gelmesidir. Bu durum

“yeniden toplumsallaşma süreci” olarak da anılmaktadır (Adıgüzel, 2016:155). Göç alan her toplum, göçmenlerin uyum sürecini etkileyen kendine has kültürel, yapısal ve politik özelliklere sahiptir (Martikainen, 2005:1). Göç veren ülke ile göç alan ülke arasındaki kültürel değerlerin benzerlik ve farklılık göstermesi uyum sürecinde önemli rol oynamaktadır. Her iki ülke arasındaki kültürel değerler farklı ise göçmenler, göç ettikleri ülkede uyum hususunda zorluk çekerek muhafazakâr davranmaktadır (Adıgüzel, 2016:154).

Uyum süreci hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumun karşılıklı çaba göstermesi gereken bir olgudur. Uyumun başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için sürecin içerisinde birçok aktörün aktif olarak rol alması gerekmektedir. Uluslararası örgütler, ulus devletler, yerel yönetimler, göç alanında çalışan STK’lar, göçmenlerin kurmuş olduğu dernekler, göçmenlerin kanaat önderleri, göçmenlerin geldiği ülkenin yetkilileri, akademisyenler, medya mensupları, göçmenler ve ev sahibi ülkenin vatandaşları başarılı uyumun gerçekleşmesinde önemli aktörlerin başında gelmektedir (Karasu, 2017:639).

Uyum sorunu, yalnızca göçmenleri değil göç edilen ülkenin toplumunu da etkilediğinden dolayı çok boyutlu ve karışık bir süreçtir. Göçü oluşturan sebepler, göç etmeye yönelik istek, göçmenin eğitim durumu, göçmenin cinsiyeti ve medeni durumu, göç edilen ülkede göçmenlere yönelik siyasi tavırlar, göç edilen ülkenin ekonomik durumu ve istihdam politikaları vb. çok sayıda faktör göçmenlerin uyum sürecini etkilemektedir (Karasu, 2017:633). Uyum sorununun geniş ve dar anlamlarda birçok tanımı yapılmaktadır. Geniş anlamda tanımlanan uyum sorunu, göçmenlerin göç edilen ülkelere mevcut yasal düzene yabancı olma, geçim kaynaklarına ulaşamama, sosyal ve kültürel farklılıklardan doğan ayrımcılık gibi durumları kapsamaktadır. Dar anlamda ise uyum sorunu daha çok göçmenlerin göç edilen ülkenin vatandaşlığına sahip olana kadar yerine getirmesi gereken sorumlulukları ifade etmektedir (Fielden, 2008:1). Göçmenlerin uyum sorunlarının çözülmesine yönelik yapılması gereken birçok önemli unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar ise genel olarak göçmenlerin sığınma başvurusu ve ikamet izinleri hususunda kolaylık sağlanması, hizmetlere ve yasal haklara erişimde eşitlik, istihdam, barınma, eğitim, sağlık gibi temel haklara erişim hususunda arabuluculuk yapılması, göçmenler ve yerel halk arasındaki etkileşimin artırılması, kentsel farklılıkların azaltılması, dil sorununun çözümüne yönelik uygulamalar yapılması şeklinde belirtilmektedir (Ager ve Strang, 2008:177, Schnell vd., 2015:183-188).

Uyum sorununun kalıcı olarak çözülmesi için birbiriyle ilişkili üç sürecin uygulanması gerekmektedir. Bu süreçlerden birincisi hukuki süreçtir. Hukuki süreç, göçmenlere veya mültecilere ev sahibi devletin vermiş olduğu yasal hakları içermektedir. İkinci süreç ise ekonomik süreçtir. Sürdürülebilir geçim kaynaklarına ulaşan göçmen ve mülteciler ekonomik bağımsızlıklarını kazanarak devlet yardımı ve insani yardımlara daha az bağımlı hale gelmektedir. Üçüncü süreç olarak adlandırılan sosyal süreç ise göçmen veya mültecilerin sistematik ayrımcılık, sindirme korkusu ve istismara maruz kalmadan yerel halk ile birlikte sorunsuz bir şekilde hayatlarına devam etmeleri olarak açıklanmaktadır (Crisp, 2004:1-2).

Göçmen ve mülteci grupların göç edilen ülkelere sosyal uyumlarının sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesi için kapsamlı politikalar uygulanmalıdır. Sosyal uyum politikalarının sürdürülebilir ve başarılı olması için sosyokültürel, politik ve ekonomik alanların da uygulamaya dahil edilmesi gerekmektedir (Bayrak, 2018:51). Göçmen ve mülteci grupların yalnızca kimlikleri üzerine odaklanarak toplumsal ve ekonomik uyumlarına dikkat etmemek sosyal uyum sorunlarını daha da perçinlemektedir (Baştürk, 2009:537). Bernard (1999) ise etkili bir sosyal uyumun gerçekleşmesi için üç farklı alanda ve iki düzeyde sınıflandırma yapmaktadır:

Tablo 1. Sosyal Uyumun Kapsamı

Faaliyet Alanları	Resmî Düzey	Güçlendirici Düzey
Ekonomik	İçerme / Dışlanma	Eşitlik / Eşitsizlik
Politik	Meşruluk / Gayrimeşruluk	Katılım / Pasiflik
Sosyokültürel	Kabul Etme / Reddetme	Aidiyet / İzolasyon

Kaynak: Bernard (1999:20).

3.1.1. Ekonomik Uyum

Göç, gerçekleşme sebeplerine bakılmaksızın göçmenlerin hayatta kalabilmeleri için göç ettikleri yerlerde emeklerini istihdam piyasasına sunmak zorunda kalmaları ile sonuçlanmaktadır (Akalin, 2015:89). Göçmenlere sunulan ekonomik fırsatlar, göç alan ülkelere göçmenlerin uyumunu kolaylaştıran önemli unsurların başında gelmektedir. Ekonomik fırsatlara ulaşamayan göçmenlerin, ev sahibi toplumdaki kendini dışlayarak uyuma karşı direndikleri görülürken ekonomik fırsatları elde eden göçmen topluluklarında ise ev sahibi toplum içerisinde artan dikey hareketlilikleri uyum sürecini kolaylaştırmaktadır. Ekonomik fırsatların sunumunda etnik ayrımcılık uygulayan ev sahibi toplumlarda göçmenlerin etnik gruplar etrafında toplanarak istihdam piyasasına girmeye çalışmaları uyum sürecinin önündeki en büyük engellerdendir (Tol, 2012:307-308).

Göçmenler, göç ettikleri ülkelerde hayatlarını devam ettirmek için istihdam piyasasına dahil olmak zorundadır. Göçmenlerin, çalışma izinleri olmaması istihdam piyasasında emeklerinin sömürülerek ucuz işgücü olarak görülmesine sebep olmaktadır. Kayıt dışı çalıştırılma hem ev sahibi ülke vatandaşlarının hem de göçmenlerin ekonomik olarak zarar görmesine yol açmaktadır (Bayrak, 2018:52). Çalışma izni olmayan göçmenlerin ev sahibi ülke vatandaşlarıyla aynı işi yapmalarına rağmen daha az ücret almaları ve bu duruma rıza göstermeleri (Akdeniz, 2014:75) sosyal uyumu geciktirmektedir.

İstihdam, sosyal uyum sürecinin en önemli parçasıdır ve göçmenlerin ev sahibi topluma yaptıkları katkılar ve bu katkıların sonucunda gözle görünür bir şekilde toplumsal hayata katılmalarına yardımcı olur (EC,2007:50). Sosyal uyumun sorunsuz bir şekilde gerçekleşebilmesi için ekonomik alan önem arz etmektedir. Göçmenlerin, sosyokültürel ve toplumsal uyumunun gerçekleşebilmesi maaşlı ve sabit gelirli bir işe sahip olmalarına bağlıdır. Bir işe sahip olarak mesleki donanımı arttırmak ekonomik uyumun gerçekleşmesini kolaylaştırmaktır. Göç edilen ülkede tekrardan hayat kurmak zorunda kalan göçmenlerin hem kendileri hem de aileleri için güvenli bir gelecek kurabilmeleri ve ev sahibi toplumun hayat maliyetlerini karşılayabilecek bir işe sahip olmalarını gerekli kılmaktadır (Karasu, 2017:638).

Ekonomik uyum, göçmenlerin istihdam piyasasına tam katılım sağlayarak ekonomik alanda sahip oldukları başarılar ve tatmin duyguları üzerinden değerlendirilmektedir. Kanada’da yaşayan Türklerle yapılan bir çalışmada, ekonomik başarıya sahip olmayan ve yaptığı işten tatmin duygusu yaşamayanların ekonomik uyumların yanında psikolojik uyumlarının da zorlaştığı görülmektedir. İşsizlik ve eksik istihdam, göçmenlerin yeni topluma uyum sağlamalarını engelleyen etmenlerdendir. Uzman olduğu bir iş alanında çalışan veya ekonomik bağımsızlığını sağlayacak bir işe sahip olan göçmenler, işsiz ve eksik istihdam edilmiş göçmenlere göre ev sahibi ülke ve toplumun normlarını benimseyerek uyum sürecini daha hızlı gerçekleştirmektedir (Aycan ve Berry 1996:242). Ekonomik uyumun başarılı bir şekilde uygulanması için dikkat edilmesi gereken göstergeler bulunmaktadır. Ekonomik uyumun sahip olduğu bu göstergeler; “göçmenler tarafından yapılan iş başvuruları, göçmenlerin iş görüşmelerine çağırılma sayıları, kendi işini kuran ve işleten göçmenlerin sayısı, göçmenler arasındaki işsizlik oranları, göçmenlerin meslekleri ve sektörleri bazındaki istihdamın dağılımı, ekonomik sonuçlar, gelir düzeyi veya ev sahibi olma oranı (Castles vd., 2002:131)” şeklindedir.

Göçmenlerin sosyal uyumlarının ve toplumsal kabullerinin gerçekleşmesi, sahip oldukları deneyim ve yeteneklerini kullanarak çalışma hayatına dahil olmaları ve ev sahibi toplum tarafından takdir görmelerine bağlıdır. Göçmenlerin sosyal uyumunun gerçekleşmesinde emek piyasasına ve ekonomik imkânlarla erişimin kolay olması büyük rol oynamaktadır. Hazırlıklı bir şekilde gerçekleşen göç sürecinin ardından göçmenlerin ev sahibi ülkeye uyumu kolaylaşmakta iken zorunlu göçe maruz kalan göçmenlerinin uyumu ise göç edilen ülkenin sahip olduğu ekonomik imkânlarla göre şekillenmektedir. Ekonomik olarak gelişmemiş ve emek piyasasına erişimin zor olduğu ülkelerde, göçmenlerin işsizliğe neden olacağı algısı oluşmaktadır. Bu olumsuz algı ise göçmenlerin toplumsal kabulünü ve sosyal uyumunu zorlaştırmaktadır (Buz, 2018:27-28). Göçmenlere yönelik yapılan yerel, ulusal ve uluslararası çalışmalar göçmenlerin göç ettikleri ülkelerdeki uyum sorunlarına çözüm olamamaktadır. Göçmenler, ev sahibi topluma göre daha fazla işsizlik sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Emek piyasasına dahil olan göçmenler ise emek sömürüsü, insan hakları ihlalleri ve kötü çalışma şartları ile mücadele etmek zorunda bırakılmaktadır (Türker ve Deniz, 2015:23).

3.1.2. Politik Uyum

Göçmenlerin uyumu, ev sahibi ülkelerin uyguladığı göç politikalarının, ev sahibi toplumların göçmenlere yönelik algısının, uyumu kolaylaştıracak psikolojik destek hizmetlerinin (Sue,1997:620) etkisiyle gerçekleşmektedir. Uyumun gerçekleşmesinde etkili olan bu unsurlar siyasi kararlar neticesinde şekillenmektedir. Sosyal uyum durağan bir kavram olmadığından dolayı siyasi alanın müdahalesini gerekli kılmaktadır. Göçmenlerin sosyal uyumu bir nevi siyasi vizyondur (Unutulmaz, 2015:144).

Sosyal uyumun gerçekleşmesi için ev sahibi ülkelerin göçmenlere temel hak ve hizmetleri sunması gerekmektedir. Bu temel hak ve hizmetler, göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde kalıcı olmaları için önem arz etmektedir. Sosyal uyum hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumun dahil edildiği bir süreç olduğundan dolayı sadece göçmenlere odaklanan uygulamalarla başarılı bir sosyal uyumun gerçekleşmesi beklenemez. Başarısız uyum sürecinden göçmenlerin sorumlu tutulması sosyal uyumun daha da uzamasına yol açar (Yılmaz, 2016:304).

Göçmenlerin, kamu ve özel kurumların hizmetlerine ve uygulamalarına ev sahibi ülkenin vatandaşlarıyla eşit bir şekilde ve ayrımcılığa uğramadan erişmeleri sağlıklı bir uyumun gerçekleşmesinin temelini oluşturur. Göçmenlerin, ev sahibi ülkenin yerel düzeyde demokratik süreçlerine katılarak uyum politikalarının belirlenmesinde aktif rol almaları uyum süreçlerini kolaylaştırır (EC, 2007:14-75). Toplumsal kabulün ve uyumun gerçekleşmesi, ev sahibi ülke vatandaşlarına sağlanan temel hak ve hizmetlerin göçmenleri de kapsayıcı şekilde

uygulanmasına bağlıdır. Barınma, eğitim, sağlık, istihdam gibi temel hakların yanında göçmenlerin uyumunu kolaylaştıracak ev sahibi ülke dilinin ve kültürel normların kazandırılmasına yönelik faaliyetler ile göçmenlerin ihtiyaç duyacağı sosyal güvenliğin de kapsamlı bir şekilde kamu tarafından sunulması gerekmektedir (Yanık, 2019:24).

Ev sahibi ülkelerin belirlemiş olduğu politikalar, göçmenlerin uyum sürecini doğrudan etkilemektedir. Her göçmen topluluğunun özel ihtiyaç ve talepleri olduğundan dolayı uyum politikaları, ev sahibi toplumun ihtiyaç ve taleplerinden ziyade göçmenlerin ihtiyaç ve talepleri dikkate alınarak oluşturulmalıdır (Koçak ve Gündüz, 2016:72). Hükümetlerin, göçmenlerin özel ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda uygulaması gereken göç politikaları bulunmaktadır. Politik alanda göçmenlerin uyumunun gerçekleşmesi için “ülkeye giriş, ikamet, vize politikası, vatandaşlık verme, yerel meclislerde oy hakkı (Daudov, 2013:26)” gibi uygulamalar kolaylaştırılmalıdır.

Göçmenin, ev sahibi ülkenin siyasal düzenini benimsemesi ve o ülkenin vatandaşlığına geçerek toplumsal kabul görmesi “politik uyum” olarak ifade edilmektedir (Karasu, 2017). Göçmenlerin politik alanda uyum süreçlerinin tamamlanması için gerekli olan bazı politik uyum göstergeleri bulunmaktadır. Bu göstergeler; “yasal oturma izni, yasal çalışma izni, vatandaşlığa sahip olma, vatandaşlığa geçen göçmenlerin oranı, sağlık hizmetlerine erişim, sosyal güvenlik hizmetlerine erişim hakkı, mesleki sendika ve derneklere katılım, siyasal partilere üyelik, seçme ve seçilme hakkı (Castles vd., 2002:132)” şeklinde sıralanmaktadır.

Göçmenlerin, göç ettikleri ülkelerde yaşadıkları uyum sorunlarının çözümünde ve toplumsal kabullerinin sağlanmasında, ev sahibi ülkenin göçmenlere yönelik uyguladığı göç politikaları ve stratejileri etkilidir. Göç politikaları ulusal-uluslararası mevzuat ve anlaşmalar tarafından belirlenmesine rağmen göç politikalarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi için ev sahibi ülke hükümetlerinin uyum kavramına hassasiyet göstermesini gerektirmektedir (Türker ve Deniz, 2015:26).

3.1.3. Sosyokültürel Uyum

Göçmenler, göç ettiklerinde kendi kültürlerini, alışkanlıklarını ve hayat tarzlarını da beraberinde getirmektedir. Ev sahibi ülkenin kültürel ve toplumsal yapısı ile göçmenlerin kültür, alışkanlık ve hayat tarzları farklı olduğunda göçmenler sosyokültürel alanda uyum sorunu yaşamaktadır. Göçmenler, ev sahibi ülkelerin sosyokültürel alanda uyumu kolaylaştırıcı bazı yaptırımlarını yerine getirmek zorunda kalmaktadır. Göçmenlerden göç ettikleri ülkenin dilini öğrenmesi ve ev sahibi toplumun hayat tarzına uygun olarak hareket etmeleri istenerek “yeniden kültürlenme” talep edilmektedir. Yeniden kültürlenme talebini yerine getiremeyen göçmenler üzerinde ise ev sahibi ülke ve toplumların açık veya gizli baskıları olmaktadır (Akçiçek, 2015:53).

Göçmenler, farklı bir ülkeye geldiklerinde o ülkenin kültürünü ve dilini bilmediklerinden dolayı duygusal olarak boşluğa düşmektedir. Bu durum ise o ülkeye ve topluma karşı yabancılaşma olarak adlandırılmaktadır (Aksoy, 2012:299). Ev sahibi toplum tarafından “biz” ve “onlar” şeklinde söylemlerle daha da yabancılaştırılan göçmenlerin sürekli sorunlu olarak gösterilmesi (Strang ve Ager, 2010:593) ise sosyokültürel alanda uyumlarını zorlaştırmaktadır. Sosyokültürel alanda etkili bir uyumun gerçekleşmesi için ev sahibi toplum ile göçmenler arasında güvenli bir ortam oluşturulması gerekmektedir. Ev sahibi toplum tarafından sürekli yabancılaştırılan göçmenler sosyokültürel uyuma direnç göstererek ev sahibi toplumdaki uzaklaşmaktadır. Bu durumda ise göç alan ülkelerde iki kutuplu toplumlar meydana gelmektedir. Ev sahibi toplum ile göçmenlerin yan yana yaşamalarına rağmen birbirlerine sosyokültürel alanda temas etmemelerinden dolayı ise paralel hayatlar oluşmaktadır (Unutulmaz, 2015:155).

Göçmenin ev sahibi toplumun kültürüne yaklaşarak tanınması ve ardından o kültürü benimsemesi ile sosyokültürel uyum süreci gerçekleşmektedir (Karasu, 2017). Sosyokültürel uyumun hem ev sahibi toplum hem de göçmenler açısından birçok faydası bulunmaktadır. Ev sahibi toplumun çabalarıyla sosyokültürel uyumu başarılı bir şekilde gerçekleştiren göçmenler, göç ettikleri ülkelere ekonomik ve toplumsal olarak katkı sağlamaktadır (Fielden, 2008:3). Başarılı bir sosyokültürel uyum süreci ev sahibi toplum ve göçmenler arasındaki kültürel temas, komşuluk ilişkileri, iş arkadaşlığı ve ortaklığı, dostluk ilişkileri, toplumlar arası evlilik oranlarının artışı ile ilişkilidir (Schnell vd., 2015:183).

Sosyokültürel alanda uyumun başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için ev sahibi toplumlar ve göçmenler tarafından dikkat edilmesi gereken sosyokültürel uyum göstergeleri bulunmaktadır. Bu göstergeler; “ev sahibi toplumun kültürünün tanınması ve toplumsal değerlerin benimsenmesi, ev sahibi topluma güven ve yakınlık, göç edilen ülkeye aidiyet duygusu, ev sahibi toplumun dilini öğrenme ve dili kullanabilme becerisi, ev sahibi toplum ve göçmenlerin arasındaki mekânsal farklılaşmalar, etnik gruplar arasında gerçekleşen evliliklerin oranı, ev sahibi toplum ve göçmenlerin sosyal etkileşim ve iletişimleri, göçmenlerin suç işleme oranları, ırkçı saldırılara maruz kalma oranları, göçmenlerin akademik ve mesleki eğitime katılım istatistikleri, üniversite eğitimine erişim ve

tamamlama istatistikleri ile göçmenlerin kendi ülkelerinde sahip oldukları akademik ve mesleki dereceleri ev sahibi ülkelerde denk saydırabilme istatistikleri (Castles vd., 2002:131-132)” olarak belirtilmektedir.

Eğitim, göçmenlerin ev sahibi toplum ile sosyal bağlar kurmasına yardımcı olarak sosyokültürel uyum süreçlerini hızlandırmaktadır (Libal ve Harding, 2011:173). Göçmenlerin eğitim sistemine dahil edilmeleri ev sahibi toplum ile iletişim kurma ve temas etme şanslarını arttırarak uzun vadede bir arada yaşama deneyimi sunmaktadır (Orhan ve Gündoğar, 2015:9). Eğitim ile birlikte ev sahibi toplumun dilini konuşabiliyor olmak da sosyokültürel uyuma etki etmektedir. Ev sahibi toplumun dilini konuşamayan göçmenlerin sosyal ilişkileri zayıf olduğunda sosyokültürel uyumlarının da gerçekleşmesi zorlaşmaktadır (Ataca ve Berry, 2002:23). Vatandaşlığa alma uygulamaları da sosyokültürel uyuma olumlu yönde etki etmektedir. Vatandaşlık alan göçmenlerin, ev sahibi topluma kendini ait hissederek vatandaşlığı aldığı ülkenin kültürünü ve dilini öğrenmesi ile birlikte sosyokültürel uyum süreci başarılı bir şekilde tamamlanmaktadır. Yeni göç eden göçmenlere yönelik gerçekleştirilen dil eğitimi, kültürel oryantasyon ve aile birleşimi uygulamaları da sosyokültürel uyum sürecinin sorunsuz gerçekleştirilmesi için önem arz etmektedir (Çağlar ve Onay, 2015:65). Ev sahibi ülkede ikamet süresinin uzaması da sosyokültürel uyum düzeyini etkileyen faktörlerdendir (Ward ve Kennedy, 1993:132). Göçmenlerin, ev sahibi ülkenin dilini ve kültürünü öğrenerek istihdam edilmelerine bağlı olarak ikamet sürelerinin artmasının sonucunda sosyokültürel uyum düzeyi de artış göstermektedir (Maydell-Stevens vd., 2007:193).

Ekonomik durum ve ev sahibi toplumun dini de sosyokültürel uyumu etkilemektedir. Ekonomik imkânları daha iyi olan göçmenlerin ev sahibi topluma sosyokültürel uyumu kolaylaştırırken imkânı olmayan göçmenlerin sosyokültürel uyum süreci daha da uzamaktadır. Ev sahibi toplum ile göçmenlerin inançları ve dinî değerleri benzerlik gösterdiğinde sosyokültürel uyum düzeyinde artış yaşanmaktadır. İnançlar ve dinî değerler farklılık gösterdiğinde ise sosyokültürel uyumun zorlaştığı görülmektedir (Güngör, 2014:22-23).

Uyum, çift taraflı bir süreç olduğundan dolayı göçmenler kadar ev sahibi ülkenin de sosyokültürel uyum çalışmalarında aktif rol alması gerekmektedir. Sosyokültürel uyum düzeyinin yükselmesi ev sahibi ülkelerin bütüncül ve birleştirici uygulamaları ve politikalarına bağlıdır. Etkili uyum politikalarının uygulanabilmesi, ev sahibi toplumun göçmenlerle etkileşim halinde olarak ve göçmenleri ötekileştirmeden ihtiyaç ve taleplerini doğru analiz etmesinden geçmektedir.

4. SONUÇ

Göç kuramları, göçmenlerin göç etme nedenleri, göç motivasyonları ve sosyal uyum süreçlerini açıklamaktadır. Göç eden bireylerin göç sonrasında sosyal uyumlarının gerçekleşmesi önem arz etmektedir. Göçmenler, göç edilen ülkeye ekonomik, politik ve sosyokültürel anlamda uyum sağladıklarında göç süreci tamamlanmaktadır. Çağdaş göç kuramları göçmenlerin sosyal uyumlarına yardımcı olmaktadır. Çağdaş göç kuramlarından olan neoklasik ve ikiye bölünmüş göç kuramları göçmenlerin göç sonrasında istihdama katılmalarına odaklanmaktadır. Bu kuramlar göçmenleri istihdama hazır işgücü olarak görmektedir. Göç sonrasında sosyal uyumun en önemli göstergelerinden biri de ekonomik uyumdur. Ekonomik uyum sürecinin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi göçmenlerin göç sonrasında iş hayatına entegre olmalarıyla yakından ilgilidir. Neoklasik ve ikiye bölünmüş göç kuramları göçmenlerin istihdama dahil edilmelerine odaklandığından dolayı ekonomik uyum sürecine yardımcı olmaktadır.

Dünya sistemi (merkez çevre) kuramı kaynak ülke ile hedef ülke arasındaki ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda etkileşimin olmasının, göç motivasyonu ve sürecini olumlu etkilediğini açıklamaktadır. Dünya sistemi (merkez çevre) kuramında göç veren ve alan ülkelerin benzerlikleri uluslararası göçü arttırarak göçmenlerin politik ve sosyokültürel uyum süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Göç sistemleri kuramı, göç alan ve veren ülkelerin tarihi arka planında geliştirmiş oldukları ilişkilerin uluslararası göçleri hızlandırdığını açıklamaktadır. Göç sistemleri kuramında makro boyutta göç alan ülkelerin geliştirdiği kanun ve politikalar göçmenlerin politik uyum sürecine yardımcı olmaktadır. Kuramın mikro boyutunda bireylerin göç alan ülkelerde geliştirdikleri enformel ağlar ile biriktirdikleri sosyal sermayeleri ise sosyokültürel uyum süreçlerini kısaltmaktadır.

Hedef ülkeye göç edecek olanlar o ülkede bulunan arkadaşları ve akrabaları aracılığıyla göç kararı vermektedir. Göçmen ilişkiler ağı (network) kuramı, hedef ülkede bulunan sosyal sermayenin göç sonrasında ekonomik, politik ve sosyokültürel uyuma yardımcı olduğu üzerinde durmaktadır. Sosyal sermayelerini göç sonrasında etkili bir şekilde kullanmaları göçmenlerin uyum süreçlerine olumlu katkı yaparken yeni göçmenlerin hedef ülkeye daha önceden göç edenler ile temasının daha fazla olması bir alt kültür oluşturmaktadır. Göçmen ilişkiler ağı(network) kuramı alt kültür oluşturan göçmenlerin sosyokültürel uyum süreçlerinin olumsuz etkilendiğine dair bir eleştiri getirmektedir. Göçmenlerin göç sonrasında uyumlarının sağlanabilmesi göçmenlere sunulan hizmetlerle ilişkilidir. Kurumlar tarafından uluslararası göçmenlere sunulan istihdam, barınma, resmî işlemlerin gerçekleştirilmesi kurumsal kuramın odağındadır. Kurumsal kurama göre göçmenlerin ekonomik ve politik uyum süreçleri daha hızlı gerçekleşmektedir. Uluslararası göçlerde, göçmenlerin kaynak ülkeleri ve hedef ülkeleri arasındaki kültürleri

sentezleyerek hedef ülkeye uyum sağlamaları beklenmektedir. Ulus aşırı göç kuramı, göçmenlerin göç sonrasında çok kültürlü bireyler olarak hedef ülkedeki ekonomik ve sosyokültürel uyumlarına odaklanmaktadır. Göç sonrasında göçmenler hem kendi kültürlerini yaşatma direncini gösterirken hem de hedef ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısını benimsemeye meyillidir.

Sosyal uyum, göçmenlerin göç sonrasında karşılaştıkları ekonomik, politik ve sosyo-kültürel uyum süreci ve sorunlarını içermektedir. Göçmenlerin hedef ülkeye vardıklarında hayata tutunabilmek ve kendi kendilerine yetebilen bireyler olabilmeleri için ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları önem arz etmektedir. Göçmenlerin ekonomik alanda uyumlarının sağlanabilmesi iş gücü piyasasına girmeleriyle mümkün olmaktadır. Çağdaş göç kuramlarından neoklasik kuram ve ikiye bölünmüş göç kuramı göçmenlerin çalışmaya istekli olduklarına vurgu yapmaktadır. Bu iki kuram göçmenlerin ekonomik uyum süreçlerinin sorunsuz bir şekilde tamamlanabileceğini göstermektedir. Göçmenlerin göç sonrasında yaşadığı zorluklardan biri de hedef ülkedeki politik uygulamalar ve sosyokültürel yapısıdır. Dünya sistemi (merkez-çevre) kuramı göçmenlerin ülkeleri ile hedef ülkeler arasındaki iletişimin olmasının yanında siyasal ve sosyal benzerliklerin de olması göçmenlerin hedef ülkenin oturma izni alma, vatandaşlığına geçme, sosyal güvenlik sistemlerine kaydolma gibi süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Yine bu kuram ile hedef ülke ve kaynak ülkenin konuşulan dillerinin benzer olmalarının politik uyum sürecine olumlu katkılar sağladığı düşünülmektedir. Göç sistemleri kuramı ise göçmenlerin ülkeleri ile göç edilen ülkeler arasındaki tarihi ilişkilerin olmasının da her iki ülkenin politik ve sosyokültürel yapılarını bilmelerinden kaynaklı olarak bu ülkeler arasında göç eden göçmenlerin özellikle politik ve sosyokültürel alanda uyum sorunlarının minimum düzeyde kalmasını sağladığını açıklamaktadır. Göçmen ilişkiler ağı kuramı, daha önceden göç edenlerin yeni gelen göçmenlere iş bulma, resmî işlemler ve dil konularında yardımcı olduğunu açıklamaktadır. Göçmen ilişkiler ağı ile göç eden yeni göçmenler hedef ülkede kendi ülkelerinden olan göçmenlerle ve daha önceden göç eden akrabaları ile sık iletişim kurma eğilimindedir. Göçmen ilişkiler ağı kuramı, göçmenlerin aralarında geliştirmiş olduğu bu iletişim ağı sayesinde hedef ülkenin ekonomik, politik ve sosyokültürel yapısına daha çabuk uyum sağladıklarını savunmaktadır. Kurumsal kuram ise göç edilen ülkenin göçmenlere sağladığı ekonomik, politik ve sosyokültürel hizmetlerinin varlığının sosyal uyum sürecini kolaylaştırdığı üzerinde durmaktadır. Özellikle hedef ülkelerin göçmenlere sunduğu hizmetlerin yanında gönüllü kuruluşların da göçmenlere yönelik çalışmaları sosyal uyuma olumlu katkı sağlamaktadır. Ulus aşırı göç kuramına göre, uluslararası göçler sonrasında göçmenler çokkültürlü bir yapı sergilemektedir. Göçmenlerin kaynak ülkelerinin kültürlerini reddetmeleri imkansızdır. Bu kuram, göçmenlerin sosyal uyumlarının başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesinin koşulunu kaynak ülkelerindeki kültürlerinin yanında hedef ülkedeki kültürün de göçmenler tarafından benimsenmesine bağlamaktadır.

Çağdaş göç kuramları, göç alanında çalışan akademisyenlerin, uluslararası ilişkiler uzmanlarının, sosyologların ve sosyal hizmet uzmanların göçe, göçmenlere ve sosyal uyuma yönelik farklı bakış açıları geliştirmelerini sağlayabilir. Devletler tarafından göçmenlere yönelik oluşturulacak sosyal uyum politikalarının etkili olabilmesi için çağdaş göç kuramları referans olarak alınmalıdır. Özellikle göç ve uyum üzerinde çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarında da çağdaş göç kuramlarının göçmenlerin sosyal uyumu üzerindeki etkisi iyi kavranmalıdır.

Çağdaş göç kuramları, küreselleşme sonrasında hızlanan uluslararası göçlerin meydana gelme sebepleri ve sonuçlarını açıklamaktadır. Uluslararası göçler, birçok değişkene sahip olduğundan dolayı göçmenlerin uyum sorunu ile karşılaşmaları da muhtemeldir. Sonuç olarak çağdaş göç kuramları, uluslararası göç sonrasında göçmenlerin hedef ülkelerdeki ekonomik, politik ve sosyokültürel yapıya uyum süreçlerine olumlu ve olumsuz etki eden faktörlere açıklık getirmektedir.

KAYNAKÇA

1. Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
2. Akalın, A. (2015). “Açık, Döner, Mühürlü Kapılar: 20.Yüzyılda Batı/Doğu Ekseninde Emek Göçünün Seyri” (Ed. S. İhlamur-Öner & N. Ş. Öner), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*, ss.89-107, İletişim Yayınları, İstanbul.
3. Akçiçek, A. (2015). Türkiye'deki Suriyelilerin Toplumsal ve Ekonomik Uyumu. *Liberal Düşünce Dergisi*, 51-61.
4. Akdeniz, E. (2014). *Suriye Savaşının Gölgesinde Mülteci İşçiler*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul.
5. Akıncı, B. Nergiz, A. & Gedik, E. (2015). “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 58-83.
6. Aksoy, Z. (2012). “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.

7. Ataca, B. & Berry, J. W. (2002). Psychological, Sociocultural, And Marital Adaptation Of Turkish Immigrant Couples in Canada. *Int JPsychol*, 37, 13-26.
8. Aycan, Z. & Berry, J. W. (1996). "Impact Of Employment-Related Experiences On Immigrants' Psychological Well-Being And Adaptation To Canada", *Canadian Journal of Behavioural Science*, 28(3), 240-251.
9. Baştürk, Ş. (2009). "'Uyum'dan 'Dışlanmaya'ya: Yirmi Birinci Yüzyılda Göçmenler ve Sosyal Politika", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 515-548.
10. Bayrak, H. C. (2018). *Suriyeli Mültecilerin Sosyal Uyumunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İzmir Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
11. Bernard, P. (1999). "Social Cohesion: A Critique. Ottawa, Ontario", Canadian Policy Research Networks, Kanada.
12. Berry, J. W. (1997). "Immigration, Acculturation And Adaptation", *Applied Psychology: An International Review*.
13. Berry, J. W. (2006). "Stres Perspectives On Acculturation". (Ed. Sam, D.L. ve Berry, J.W.), *In The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, ss. 43-57, Cambridge University Press, Cambridge
14. Bourdieu, P.& Loic, W. (1992). "*An Invitation to Reflexive Sociology*", University of Chicago Press, Chicago.
15. Buz, S. (2018). "*Türkiye'de Sığınmacı ve Mültecilerin Toplumsal Kabulü ve Sosyal Uyum*", Sosyal Hizmet Kongresi, İstanbul Aydın Üniversitesi.
16. Castles, S., M. Korac, E. Vasta & S. Vertovec. (2002). Integration: Mapping the Field. Report of a Project carried out by the University of Oxford Centre for Migration and policy Research and Refugee Studies Centre contracted by the Home Office Immigration Research and Statistics Service. <http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/rdsolr2803.doc>. Erişim Tarihi: 04.05.2021.
17. Castles, S. & Miller, J. M. (2008). *Göçler Çağı- Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri* (Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
18. Crisp, J. (2004). "The Local Integration and Local Settlement of Refugees: A Conceptual and Historical Analysis". *New Issues in Refugee Research*. UNHCR.
19. Çağlar, A. ve Onay, A. (2015). "*Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz*", (Ed. İbrahim Sirkeci, M. Murat Yüceşahin), *Göç ve Uyum*, ss. 39-76, Transnational Press London, Londra.
20. Çağlar, T. (2018). "Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve", *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
21. Çağlayan, S. (2006). "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 67-91.
22. Daudov, M. (2013). "*Göç Yönetimi ve Uyum Çalıştayı El Kitabı*", Göç İdaresi Yayınları.
23. Ela Özcan, E.D. (2016). "Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme", *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4), 183-215.
24. European Commission Directorate General for Justice, Freedom and Security. (2007). *Handbook On Integration For Policy-Makers And Practitioners*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
25. Fielden, A. (2008). Local integration: An under-reported solution to protracted refugee situations. *New Issues In Refugee Research*. Research Paper No. 158. UNHCR.
26. Güllüpinar, F. (2012). "Göç Olgusunun Ekonomi-Politığı ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme". *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 53-85.
27. Güngör, D. (2014). "İkinci Kuşak Avrupalı Türklerde Psikolojik Entegrasyon ve Uyum: Çift Boyutlu Kültürleşme Temelinde Karşılaştırmalı Bir Derleme", *Türk Psikoloji Yazıları*, 17, 16-31.
28. IOM (Uluslararası Göç Örgütü). (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*, IOM, Yayın No: 31, Cenevre.
29. Karasu, M. A. (2017). "*Göç ve Uyum Sorunu*", Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu. Fırat Üniversitesi.

30. Kızılcılık, S. & Erem, Y. (1994). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Atilla Kitabevi, Ankara.
31. Koçak, O. & Gündüz D.R. (2016). “Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi”, *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 66-91.
32. Köşk, U.C. & Özbek, Ç. (2017). “Küreselleşme ve Uluslararası Göç İlişkisinde Değişen Göçmen Algısı”. *Researcher: Social Science Studies*,5(8), 247-265.
33. Lee, E. S. (1966). “A Theory of Migration”, *Demography*,3(1), 47-57. DOI: 10.2307/2060063.
34. Libal, K. & Harding, S. (2011). “Humanitarian Alliances: Local and International NGO Partnerships and Iraqi Refugee Crisis”, *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 9 (162), 162-178.
35. Martikainen, T. (2005). “Religion, Immigrants and Integration”, *AMID (Akademier for Migrationsstudier i Danmark)*, 1-13.
36. Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino A. & Taylor, J. E. (2004). “Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi”, *Göç Dergisi*, 1(1), 11-46.
37. Maydell-Stevens, E., Masgoret, A. M. & Ward, T. (2007). “Problems Of Psychological And Sociocultural Adaptation Among Russian Speaking Immigrants In New Zealand” , *Social Policy Journal of New Zealand*, 30, 178-198.
38. Orhan, O. & Gündoğar, S. S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara.
39. Özmete, E. & Arslan, E. (2018). “Göç: Transnasyonalizm ve Transnasyonal Sosyal Hizmet”. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Dergisi*, 29(1), 173-207.
40. Sam, D. L. (2006). Acculturation: Conceptual Background And Core Components. (Ed. Sam, D.L. & Berry, J. W), *In The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, ss.11-26, Cambridge University Press, Cambridge.
41. Schnell, I., Diab, A. & Benenson, I. (2015). “A Global Index for Measuring Socio-spatial Segregation Versus Integration”, *Applied Geography*, 58, 179-188.
42. Strang, A. & Ager, A. (2010). “Refugee Integration:Emerging Trends and Remaining Agendas”,*Journal of Refugee Studies*, 23(4), 589-607.
43. Sue, S. (1977). “Community Mental Health Services to Minority Groups”, *American Psychologist*, 616-624.
44. Şenol Sert, D. (2012). “Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru.” (Ed.S. Gülfer İhlamur – Öner ve N. Aslı Şirin Öner), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*, ss.29-47, İletişim Yay.: İstanbul.
45. Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
46. Tol, G. (2012). “Entegrasyonu Etkileyen Makro Düzey Etkenler: Almanya ve Hollanda’da Türkler”, *Migration Letters*, 9 (4), 303-310.
47. Topçu, N. (2019). “Küreselleşme, uluslararası göç ve Avrupa Birliği göç politikaları”, *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 3, (50-65).
48. Türker, D. & Yıldız, A. (2015). “Göçmenlerde Sosyo-Psikolojik Entegrasyon Analiz”, (Ed. B. Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci, M. Murat Yüceşahin), *Göç ve Uyum*, ss. 23-31, Transnational Press London, Londra.
49. Unutulmaz, K. (2015). “Gündemdeki Kavram: 'Göçmen Entegrasyonu'- Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği”, (Ed. S. İhlamur-Öner, & N. Ş. Öner), *Küreselleşme Çağında Göç*, ss. 135-161, İletişim Yayınları, İstanbul.
50. Ward, C. & Kennedy, A. (1993). “Psychological And Sociocultural Adjustment During Cross Cultural Transitions: A Comparison Of Secondary Students Overseas And At Home”, *International Journal of Psychology*, 28, 129-147.
51. Yanık, O. (2019). *Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sosyo Ekonomik Durumları ile Sosyal Uyum İlişkisi: Sultanbeyli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
52. Yılmaz, O. (2016). “Almanya'daki Başarılı Entegrasyon Örnekleri- Rol Model Olarak Türkler”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 303-318.